

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Esityksen tavoitteena on "vahvistaa" toimeentulotuen hakijan velvollisuutta ilmoittautua työttömäksi kokoaikatyön hakijaksi. Esitys ei kuitenkaan ota huomioon sitä, että isolla osalla toimeentulotuen hakijoista ei ole aitoja edellytyksiä kokoaikatyön tekemiseen. Toimeentulotuen saajissa on eri syistä vajaatyökykyisiä ihmisiä ja jo työssä, jopa kokoaikatyössä olevia ihmisiä. Toimeentulotuen saajissa on myös paljon jo työuransa tehneitä eläkeläisiä.

Esityksessä todetaan: "Kaikissa perusosan alentamisen tilanteissa alentaminen voitaisiin kuitenkin tehdä vain, jos se ei vaarantaisi ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voitaisi pitää muutenkaan kohtuuttomana." Tosiasiassa 20, 40 tai 50 prosentin leikkaus toimeentulotuen perusosaan vaarantaa lähes poikkeuksetta ihmisarvoisen elämän mukaisen turvan erityisesti yhdistettyinä muihin, jo aiemmin tällä hallituskaudella tehtyihin sosiaaliturvaan heikennyksiin.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Esityksessä ehdotetaan, että toimeentulotuen perusosan tasoa leikattaisiin 18 vuotta täyttäneiden yksin asuvien henkilöiden sekä vanhempansa luona asuvien 18 vuotta täyttäneiden osalta kolme prosenttia, muiden 18 vuotta täyttäneiden henkilöiden osalta noin kaksi prosenttia.

Esitys on paitsi kohtuuton, se on myös syrjivä yksinasuvia kohtaan. Yksinasuva on yksin vastuussa kotitaloutensa menoista ja esimerkiksi asumiseen liittyvät menot ovat suhteellisesti suuremmat kuin useamman hengen kotitalouksissa asuvilla. Suomessa on kolme väestöryhmää; perheet, yksinasuvat ja muut kotitaloudet. Kaikkia näitä tulisi kohdella yhdenvertaisesti. Täten yksinasuvien perusosan suurempi prosentuaalinen leikkaaminen ei ole millään tapaa perusteltua.

Viime vuosina toimeentulotuen saajista noin 77 prosenttia on ollut yksinasuvia. Toimeentulotuen perusosan leikkaaminen ei kuitenkaan ratkaise kokonaisuutta. Yksinasuvilla menee useimmilla mittareilla mitattuna muuta väestöä huonommin. Muun muassa työttömyys on yleisempää, tulotaso matalampi, koettu terveydentila huonompi, mielenterveys- ja päihdeongelmat yleisempiä ja kuolleisuus suurempaa. Sosiaaliturvasta leikkaaminen ei lisää hyvinvointia. Siihen tarvitaan aivan toisenlaisia toimenpiteitä.

Toimeentulotuen varassa elävät ihmiset ovat hyvin haavoittuvassa asemassa ja kolmen prosentin leikkaus perusosasta voi tarkoittaa jopa viikon ruokabudjetin menettämistä tai tarpeellisista lääkkeistä luopumista. Tätä ei voi pitää mitenkään kohtuullisena.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Hyväksytyjen asumisnormien tulisi seurata yleistä vuokratason nousua. Nykyisellään normit ovat riittämättömät. Se, että vähäistäkään ylitystä hyväksyttäviin asumismenoihin ei enää hyväksytä, ajaa ihmisiä kohtuuttomiin tilanteisiin kun jopa muutaman euron ylityksen vuoksi ohjataan hakemaan edullisempaa asuntoa.

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Esityksessä todetaan: "Ehdotettu muutos, jonka mukaan korvattavien terveysmenojen yhteydessä Kansaneläkelaitos voisi menon tarpeellista suuruutta ja välttämättömyyttä arvioidessaan ottaa huomioon yleisesti hyväksytyn hoitokäytännön ja tutkimusnäytön sekä uusien tai erityisen kalliiden lääkevalmisteiden kustannusvaikuttavuuden voisi vaikuttaa toimeentulotukeen yksittäisissä tapauksissa. Muutoksella arvioidaan olevan vain vähäisiä vaikutuksia perustoimeentulotulotuen kuluihin."

Vaikutusten arvioinnissa myönnetään tällä muutoksella olevan vain vähäiset vaikutukset perustoimeentulotuen kuluihin. Kuitenkin yksilötasolla tällä voi olla katastrofaaliset seuraukset. Ylipäättään tässä ollaan eettisesti arveluttavalla alueella. Voidaanko toimeentuloturvan varassa olevan oikeus hänelle toimivaan lääkkeeseen evätä, jos joku muu vastaavaa lääkettä kuitenkin saa.

Toimeentulotuen kokonaisuudistusta perustellaan sillä, että se "vahvistaa henkilön itsenäistä selviytymistä, vähentää pitkäaikaista toimeentulotukiriippuvuutta ja selkiyttää toimeentulotuen roolia viimesijaisena harkintaa vaativana rahaetuutena". Tavoite pitkäaikaisen

toimeentulokiriippuvuuden vähentämisestä on ehdottoman kannatettava, mutta keinot sen toteuttamiseksi uupuvat. Leikkaukset viimesijaisesta, ihmisarvoisen elämän turvaavasta perustoimeentulotuesta eivät sitä tee.

Muu lausuntopalaute:

Esityksen muotoilusta saa käsityksen, että toimeentulotuen harkinnanvaraisuutta painotetaan entistä enemmän. Perustoimeentulotuki takaa välttämättömien toimeentulon ja tarveharkinta perustuu Kelan tekemään laskelmaan. Jos laskelma jää miinukselle, oikeus perustoimeentulotukeen muodostuu. Yksilöllistä harkintaa ei tältä osin ole ja jatkossakin välttämätön toimeentulo on taattava kaikille. Varsinainen harkinnanvarainen täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki taas ovat hyvinvointialueiden vastuulla ja jo nyt kriteerit niiden saamiseksi ovat erittäin tiukat.

Esityksestä puuttuu ymmärrys toimeentulotuen saajien moninaisuudesta. Toimeentulotuen saaminen edellyttää aina laajoja taloudellisen tilan selvityksiä ja kuukausittaiset hakemukset yksityiskohtaisin tulo- ja menoselvityksin ovat yksilön kannalta nöyryyttäviä. Jos toimeentulotukea myönnetään, sille on todellinen tarve.

Mikäli toimeentulotuen perusosasta leikataan tai perusosaa alennetaan esimerkiksi koko-aikatyön hakemisvelvoitteen laiminlyömiseen vuoksi, toimeentulotuen varassa olevat ihmiset ajautuvat vain syvemmälle ongelmiin. Toimeentulotuen leikkauksista saatavat säästöt näkyvät kuluina esimerkiksi aikuissosiaalityön ja terveydenhuollon palveluissa. Pistemäisten leikkausten sijaan tulisikin tarkastella kokonaisuutta. Isolla osalla toimeentulotuen on eriasteisia terveysongelmia, jotka vaikuttavat työ- ja toimintakykyyn. Toimeentulotuen leikkaukset eivät tee ihmisistä työkykyisiä.

Salovaara Taru
Yksinasuvat ry